

alecta

Ett långt
arbetsliv
börjar tidigt

Innehåll

Inträdesåldern	3
Hur påverkar inträdesåldern pensionen?	4
Förslag till åtgärder	16
Räkneexempel	18
Källor	22

Har du frågor är du välkommen att kontakta oss

Alecta pensionsförsäkring, ömsesidigt
103 73 Stockholm | telefon 020-78 22 80
alecta.se

Alecta är förvaltare av tjänstepension sedan 1917.
Vi står på kundernas sida med ett enda fokus
– att erbjuda trygghet under och efter arbetslivet.

Inträdesåldern – en förbisedd fråga i pensionsdebatten

EN STOR UTMANING är hur vi ska få pensionspengarna att räcka till när befolkningen åldras och gruppen förvärvsarbetande riskerar att krympa. Bristen på kunskap bidrar till att frågan inte får den uppmärksamhet som den egentligen förtjänar.

Successivt sker en övergång till pensionsvillkor som innebär att individen själv måste ta ett större ansvar för sin framtida pension. Detta är en nödvändig förändring, men den förutsätter att människor är medvetna om hur systemet fungerar och vad de kan göra för att trygga sin ekonomi också när de blir äldre.

Statsminister Fredrik Reinfeldt har sagt att han vill förbättra förutsättningarna att kunna jobba längre upp i åren. I en intervju i Dagens Nyheter förutspår han ett arbetsliv som sträcker sig till 75 års ålder, och som omfattar minst ett karriärbyte.

Att fortsätta jobba som äldre kan vara ett sätt att få högre pension, men det är inte alla som vill eller orkar. Det är olyckligt att diskussionen nästan bara handlar om att förlänga slutet av yrkeslivet. En väl så viktig fråga är att inträdet på arbetsmarknaden inte bör senareläggas i onödan. Den pensionsgrupp med företrädare för Moderaterna, Folkpartiet, Centerpartiet, Kristdemokraterna och Socialdemokraterna som nyligen presenterade

förslag om justeringar i pensionssystemet nämner till exempel inte alls inträdesåldern på arbetsmarknaden i sin senaste överenskommelse.

Syftet med denna rapport är att uppmärksamma att även inträdet på arbetsmarknaden har en stor betydelse för pensionens storlek. Insikten om detta behöver höjas för att yngre människor ska bli mer medvetna om hur deras vägval påverkar dem. Från politiskt håll behövs ett ökat intresse för vad som kan göras för att fler ska komma in på arbetsmarknaden tidigare. Detta är en förbisedd fråga i pensionsdebatten som behöver belysas mer.

Stockholm hösten 2014

Eva Adolphson
Alectas pensionsekonom

Hur påverkar inträdes- åldern pensionen?

DEN pensionsöverenskommelse som träffades för 20 år sedan gällde det allmänna (statliga) pensionssystemet. Avsikten var att skapa ett allmänt pensionssystem som är finansiellt stabilt och som inte innebär att kostnaderna för pensionerna skjuts över på kommande generationer.

För de som är födda 1954 eller senare består den inkomstgrundande delen av den allmänna pensionen av två delar: inkomstpensionen och premiepensionen.

Bägge dessa delar styrs i hög utsträckning av antalet arbetsår och inkomsten under dessa arbetsår. För att komma upp i en bra pension krävs bortåt 40 år som förvärvsarbetande. Till skillnad från det tidigare ATP-systemet räknas hela yrkeslivet när pensionen bestäms, från första arbetsdagen till sista. Ju längre tid som yrkesverksam, desto bättre pension. Den som träder in i arbetslivet sent, gör ett avbrott i yrkeskarriären eller går i pension tidigt får lägre allmän pension.

I premiepensionen får individen själv välja hur pensionspengarna ska placeras. Den som placerar sin premiepension lyckosamt kan glädja sig åt en högre pension.

Ett sent inträde på arbetsmarknaden inverkar i praktiken på båda delarna av den allmänna pensionen. Det påverkar genom att det blir färre arbetsår och en lägre pensionsgrundande livsinkomst. Men det påverkar också genom att det blir mindre pengar att placera och färre år för pengarna att växa i premiepensionen.

Tjänstepensionens betydelse

Den allmänna pensionen är inte tänkt som den enda försörjningskällan för framtidens pensionärer. Utöver den allmänna pensionen har de allra flesta en tjänstepension som deras arbetsgivare betalar. Tjänstepensionen växer i betydelse i takt med att inkomstnivåerna i samhället höjs och den allmänna pensionen urholkas. Mycket talar för en utveckling där den allmänna pensionen i praktiken bara ger en grundpension, medan tjänstepensionen blir avgörande för den totala pensionsnivån.

Vad tjänstepensionen ger varierar förstas från individ till individ, men som regel är det starkt kopplat till antalet arbetsår. I de flesta tjänstepensionsplaner finns dock åldersgränser för när inbetalningarna börjar och när de upphör. Den som inte har ett jobb tjänar inte ihop pengar till sin tjänstepension, och den som träder in på arbetsmarknaden sent hamnar automatiskt sämre till.

Inträdesåldern på arbetsmarknaden påverkar alltså i praktiken alla delar av pensionssystemet, eftersom det i alla delar finns samband mellan arbetsinkomst och pensions storlek.

Den som väntar med att börja jobba får lägre pension. I vissa fall kan det arbete som utförs senare i livet vara så välbetalt att det kompenserar för bortfallet av pension på grund av färre arbetsår, men det är fel att utgå från att så alltid är fallet. I det allmänna pensionssystemet går det bara att tillgodoräkna sig inkomster på upp till 39 072 kronor i månaden (2015). Inkomster över denna

nivå påverkar inte den allmänna pensionen, vilket för höginkomsttagare betyder att en ytterligare inkomstökning inte har betydelse i detta system. Över denna nivå upphör alltså möjligheten att höja den allmänna pensionen genom att höja inkomsten – det är bara fler arbetsår som räknas.

Höjd etableringsålder

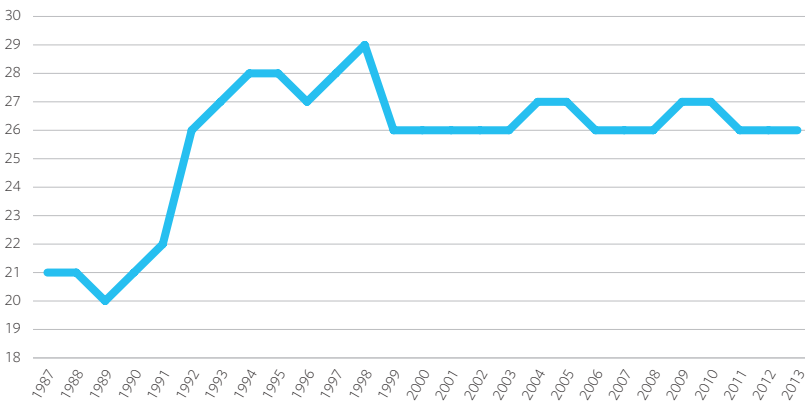
Idag uppnås enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) den så kallade etableringsåldern först vid 26 års ålder. Med etableringsåldern avses den ålder då minst 75 procent i årskullen är att betrakta som sysselsatta. I slutet av 80-talet var denna ålder 20–21 år.

Etableringsåldern höjdes kraftigt i sam-

band med den ekonomiska krisen på 1990-talet, då ungdomsarbetslösheten ökade. Som högst var den 1998, då en sysselsättningsgrad på minst 75 procent uppnåddes först vid 29 års ålder. Därefter har andelen bland yngre som jobbar ökat igen, vilket gjort att etableringsåldern åter sjunkit något.

Delvis är den höjda etableringsåldern en avspiegling av att den högre utbildningen har byggts ut. Men det förklarar inte hela förändringen, eftersom det genomsnittliga antalet utbildningsår inte har ökat lika mycket som etableringsåldern har höjts. Ganska få i Sverige ägnar 5–6 år åt högre utbildning, det vill säga så mycket som etableringsåldern har höjts med.

DIAGRAM 1 – ETABLERINGSÅLDERN PÅ ARBETSMARKNADEN

Källa: Arbetskraftsundersökningarna (AKU), SCB

Hur påverkar inträdes- åldern pensionen?

En annan viktig förklaring är att många med enbart gymnasieutbildning har svårt att få jobb på dagens arbetsmarknad. För yngre människor som varken studerar eller arbetar leder ett sent inträde på arbetsmarknaden nästan oundvikligen till lägre pension. Detta är en negativ effekt av ungdomsarbetslöshet som inte nämns särskilt ofta, men som tyvärr måste läggas till de andra negativa effekter som uppstår.

Uppehåll mellan gymnasiet och högskolan

Ett tydligt svenskt fenomen är att många efter gymnasieskolan gör ett uppehåll innan de påbörjar högre studier. Endast ungefär var tredje nybörjare på universitet och högskola med svensk gymnasieexamen, kommer direkt från gymnasieskolan.

Enligt en enkätundersökning som SCB genomfört med högskolestudenter är den vanligaste sysselsättningen under tiden innan studiestarten att jobba, antingen heltid eller deltid. Men det är också många som kompletterar sin utbildning, är lediga, arbetslösa eller reser.

Enkätundersökningen genomfördes höstterminen 2011 och riktade sig till högskolestudenter som påbörjat sina studier 2009 och

haft minst ett års studieuppehåll mellan gymnasiet och högskolan. Undersökningen i sin helhet redovisas i SCB:s temarapport 2012:2, *Tiden mellan gymnasieskolan och universitetet/högskolan*.

Av svaren framgår att många som gör uppehåll efter gymnasiet egentligen inte har för avsikt att läsa vidare. 13 procent av respondenterna uppger att de började studera för att de var arbetslösa och saknade alternativ. I denna grupp är det av naturliga skäl färre som svarar att de fått med sig användbara erfarenheter från sitt studieuppehåll.

Föräldrarnas utbildningsbakgrund har betydelse för sysselsättningen under studieuppehållet. Bland studenter med högutbildade föräldrar är det fler som har unnat sig att resa eller bara vara lediga under en tid efter gymnasiet.

Att göra ett uppehåll mellan gymnasiet och högskolan kan vara ett sätt att mogna och skaffa sig erfarenheter. Men det är viktigt att tänka på att det arbete som kan utföras direkt efter gymnasiet sannolikt inte är lika välbetalt som det arbete som kan utföras efter en avslutad högskoleutbildning. Ur en strikt ekonomisk synvinkel är det därför som regel bättre att slutföra sin högskoleutbildning först och sedan direkt påbörja yrkeskarriären, i stället

” Ur en strikt ekonomisk synvinkel är det därför som regel bättre att slutföra sin högskoleutbildning först och sedan direkt påbörja yrkeskarriären, i stället för att göra ett studieuppehåll.

Hur påverkar inträdes- åldern pensionen?

Källa: Universitetskanslerämbetet, Universitet
och högskolor, Årsrapport 2013

TABELL 1 Medianåldern för högskolenybörjare vid landets större lärosäten	Medianåldern för högskolenybörjare 2011/2012	Antal högskolenybörjare 2011/2012
Kungliga Konsthögskolan	28,0 år	116
Konstfack	25,4 år	386
Högskolan på Gotland	23,3 år	4 801
Högskolan i Kristianstad	22,8 år	7 768
Karolinska institutet	22,7 år	3 623
Högskolan i Gävle	22,6 år	7 191
Mittuniversitetet	22,6 år	8 339
Högskolan i Dalarna	22,5 år	7 834
Högskolan i Skövde	22,5 år	6 921
Sveriges lantbruksuniversitet	22,5 år	2 181
Blekinge tekniska högskola	22,4 år	3 809
Handelshögskolan i Stockholm	22,1 år	682
Högskolan i Borås	22,0 år	4 521
Högskolan Väst	21,9 år	4 073
Kungliga Tekniska högskolan	21,9 år	6 936
Malmö högskola	21,9 år	9 007
Umeå universitet	21,9 år	12 760
Högskolan i Jönköping	21,8 år	6 914
Linnéuniversitetet	21,8 år	14 956
Luleå tekniska universitet	21,8 år	8 886
Mälardalens högskola	21,8 år	5 932
Gymnastik- och idrottshögskolan	21,7 år	633
Hela riket	21,7 år	189 847
Göteborgs universitet	21,6 år	12 124
Chalmers tekniska högskola	21,6 år	2 920
Karlstads universitet	21,5 år	5 613
Stockholms universitet	21,4 år	19 580
Linköpings universitet	21,4 år	7 786
Försvärshögskolan	21,3 år	449
Lunds universitet	21,3 år	13 097
Södertörns högskola	21,2 år	4 847
Uppsala universitet	21,2 år	14 698
Örebro universitet	21,2 år	6 106

för att göra ett studieuppehåll. Dessutom värderas sannolikt arbetslivserfarenhet före eller under studierna lägre på arbetsmarknaden än arbetslivserfarenhet efter studierna.

En del utför obetalt arbete som i och för sig kan vara behjärtansvärt och ge värdefull kompetens, men som inte bidrar till pensionen. Redan som ung är det viktigt att beakta de totala ekonomiska konsekvenserna av olika sysselsättnings- och studieval – inklusive hur pensionen påverkas.

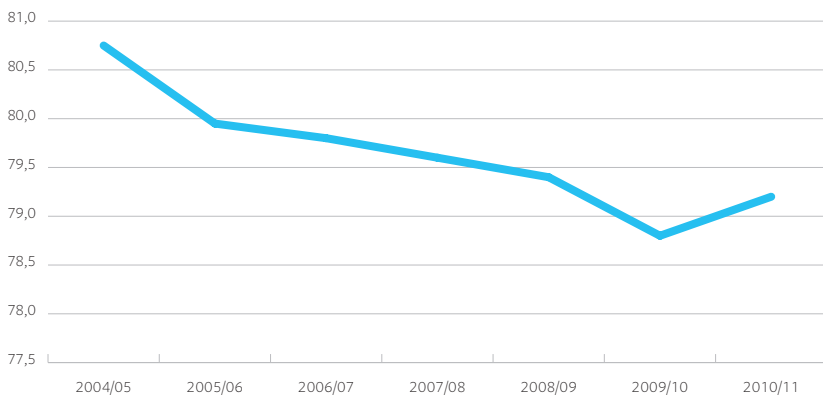
Enligt Universitetskanslerämbetet (UKÄ:s) årsrapport 2013 är medianåldern för högskolenyborjare vid svenska universitet och högskolor 21,7 år. Vissa skillnader märks

mellan olika lärosäten, men de som sticker ut har som regel en särskild inriktning. Allra högst är medianåldern bland högskolenyborjarna på Konstfack (25,4 år) och på Kungliga Konsthögskolan (28 år).

Varierande studieprestationer

När väl en högskoleutbildning är påbörjad kan studieprestationen variera, vilket i sig inte är konstigt. Vissa studenter behöver längre tid på sig än andra, och därför går det inte att kräva att alla ska avsluta studierna lika fort. Men samtidigt ligger det i samhällets intresse att studietakten inte blir allt för låg, särskilt då utbildningen finansieras med skattemedel.

DIAGRAM 2 – PRESTATIONSGRAD HELÅRSSTUDENTER

Källa: Universitetskanslerämbetet

Hur påverkar inträdes- åldern pensionen?

Källa: Universitetskanslerämbetet och SCB

TABELL 2 Prestationsgraden på landets större lärosäten 2010/2011	Prestations- grad totalt i procent	Yrkesexamens- program i procent	Generella program i procent	Fristående kurs i procent	Antal helårs- studenter
Karolinska institutet	92	95	91	80	5 700
Chalmers tekniska högskola	86	86	86	85	8 600
Linköpings universitet	83	88	84	68	18 100
Örebro universitet	83	92	85	64	10 100
Lunds universitet	82	91	86	69	27 500
Högskolan i Borås	82	89	83	62	6 200
Göteborgs universitet	81	92	85	68	26 400
Karlstad universitet	81	88	84	68	8 700
Uppsala universitet	80	88	84	65	22 500
Umeå universitet	80	92	84	61	16 700
Kungliga Tekniska högskolan	79	81	82	68	13 100
Högskolan Jönköping	79	89	85	53	8 500
Mälardalens högskola	79	89	81	62	8 000
Luleå tekniska universitet	79	86	81	61	7 000
Hela riket	79	89	82	63	315 753
Malmö högskola	78	89	78	60	12 500
Linnéuniversitetet	76	91	81	59	15 400
Högskolan i Gävle	75	90	79	61	6 600
Mittuniversitetet	74	90	81	59	8 800
Södertörns högskola	74	83	81	60	7 900
Stockholms universitet	73	87	80	62	29 600
Högskolan i Dalarna	72	86	80	56	7 100

Hur påverkar inträdes- åldern pensionen?

Om studierna drar ut på tiden riskerar inträdet på arbetsmarknaden att senareläggas, vilket får ekonomiska konsekvenser också för den enskilde.

En måttstock för lärosätenas effektivitet är deras prestationsgrad, det vill säga i vilken utsträckning studenterna tar de högskolepoäng som de har registrerat sig för. Om en student tar sina registrerade poäng är prestationsgraden 100 procent. Längre har prestationsgraden på landets universitet och högskolor varit sjunkande, men den senaste analysen från UKÄ visar att den nedåtgående

trenden har brutits, åtminstone tillfälligt. För läsåret 2010/2011 tog helårsstudenterna totalt 79 procent av de poäng de hade registrerat sig för inom fyra terminer, vilket var något högre än läsåret innan. Det betyder att för första gången på flera år sjunker inte prestationsgraden.

Som framgår av tabell 2 märks stora skillnader i prestationsgrad mellan olika utbildningsformer. Programstudenterna tar sina poäng i större utsträckning än studenter som läser fristående kurser. På yrkesexamensprogrammen var prestationsgraden 89 procent

Hur påverkar inträdes- åldern pensionen?

TABELL 3

Genomsnittlig examensålder för högskolor och universitet

Land	Genomsnittlig examensålder 2011	Land	Genomsnittlig examensålder 2011
Storbritannien	24	Tyskland	26,5
Indonesien*	24,4	Australien*	26,6
Mexiko	24,5	Portugal	26,6
Nederländerna	24,6	OECD-snitt	26,6
Estland	24,8	Spanien	26,7
Irland	24,8	Österrike	26,7
Sydkorea	25,3	Nya Zeeland	27
Kanada*	25,3	Tjeckien	27,4
Grekland	25,3	Norge	27,5
Turkiet	25,5	Chile	27,6
Polen	25,9	Danmark	28
Slovenien	26	Israel	29
Italien	26,1	Finland	29
Slovakien	26,2	Brasilien	29,5
Schweiz	26,4	Sverige	29,7
Ungern	26,4	Island	30,7

Källa: OECD Education at a Glance 2013. *Data från 2010

” Den genomsnittliga examensåldern för svenska högskolor och universitet är över 29 år, vilket är högst bland alla OECD-länder.

i riket som helhet, vilket kan jämföras med bara 63 procent för fristående kurser.

Fristående kurser på distans sticker ut med en särskilt låg prestationsgrad, som dessutom fortsatte att sjunka även för läsåret 2010/2011. Prestationsgraden bland distansstudenter är väsentligt lägre än prestationsgraden bland campusstudenter, vilket möjligen är kopplat till att distansstudenter i större utsträckning bedriver sina studier parallellt med någon annan sysselsättning. På Karlstads universitet var prestationsgraden för helårsstudenter på fristående distanskurser inom områdena juridik-samhällsvetenskap och humaniora-teologi 58 procent, medan den på Stockholms universitet bara var 36 procent. På Högskolan i Jönköping var den så låg som 24 procent.

Även för programstudenter varierar prestationsgraden betänkligt mellan lärosätena. På Karolinska institutet är prestationsgraden för de generella programmen 91 procent, medan Malmö högskola för sina generella program har en prestationsgrad på 78 procent.

De stora skillnaderna i prestationsgrad mellan lärosätena antyder att prestationerna går att påverka. Men det antyder också att det finns studenter som inte har särskilt bråttom att avsluta sina studier och komma ut på arbetsmarknaden.

Sverige har bland de högsta examensåldrarna inom OECD

Den senaste *Långtidsutredningen* uppmärksamade i sitt huvudbetänkande (SOU 2011:11) att Sverige är ett av de länder som har de allra högsta examensåldrarna inom OECD. Den genomsnittliga examensåldern för svenska högskolor och universitet är över 29 år, vilket är näst högst bland alla OECD-

länder. Bara på Island är den genomsnittliga examensåldern högre.

I Storbritannien är den genomsnittliga examensåldern 24 år och i Nederländerna 25 år, för att nämna två jämförbara länder. Konkret innebär detta att studenter i våra grannländer i allmänhet är klara med sin högre utbildning flera år tidigare än studenter i Sverige. Därmed har de också längre tid på sig att dra nytta av sin utbildning och tjäna ihop till sin framtida pension.

Den främsta förklaringen till den höga svenska examensåldern är, enligt *Långtidsutredningen*, att svenska ungdomar påbörjar sina universitets- och högskolestudier sent. ”Hälften av de nya studenterna på svenska universitet och högskolor är 22 år eller äldre, vilket också är näst högst inom OECD”, skriver utredningen. Återigen är det bara Island som har en högre medianålder vid inträde i universitets- och högskoleutbildning.

Genomgående är examensåldrarna högre i länder där den ekonomiska avkastningen på utbildning är lägre, vilket enligt *Långtidsutredningen* visar att det kan vara möjligt att sänka examensåldrarna genom att stärka studenternas ekonomiska drivkrafter. Fast när pensionssystemet diskuteras berörs inte denna aspekt – trots att problemet har påpekats tidigare och därför vid det här laget borde vara välkänt.

Kostnaderna för uppskjutna studier otydliga

Den höga examensåldern i Sverige ger negativa effekter i form av minskad sysselsättning och minskad produktivitet bland de sysselsatta. Det arbete som studenterna utför före och under studietiden är som regel mindre produktivt

Hur påverkar inträdes- åldern pensionen?

än det arbete som de kan utföra efter avklarade studier. Därför vore det bättre om fler kunde bli färdiga med sina studier tidigare, så att utbildningen kommer till större nytta.

Utbildningsinsatser blir mer lönsamma ju tidigare i livet de sker. En utbildning som är lönsam att påbörja vid 20 års ålder är inte nödvändigtvis lika lönsam att påbörja vid 40 års ålder – eftersom det då är färre yrkesverk-samma år kvar.

Uppskjutna studier har ett pris i form av sänkt livsinkomst. Att pensionernas storlek påverkas är en självklarhet med dagens re-formerade pensionssystem, men få tänker på detta när de är i 20-årsåldern.

Till dessa privatekonomiska kostnader för individen kommer en rad andra samhälls-ekonomiska kostnader av uppskjutna studier, som att skatteintäkterna minskar och att kostnaderna för transfereringar (studiemedel med mera) ökar.

Långtidsutredningen 2011 försökte uppskatta de ekonomiska konsekvenserna av Sveriges höga examensålder. Beräkningarna visar att en ettårig förskjutning av examensåldern kostar individen ungefär 80 000 kronor i disponibel livsinkomst. Detta låter inte särskilt mycket, vilket delvis är en del av problemet. Skatter och transfereringar gör att de synliga privatekonomiska kostnaderna för att skjuta upp studierna är låga. De samhällsekon-omiska kostnaderna som inte syns är däremot väsentligt högre – enligt *Långtidsutredningens* beräkningar dubbelt så höga.

Därför finns det enligt utredningen starka skäl att ändra på de regler som styr den högre utbildningen. Antagningsregler, studiestöd med mera bör utformas så att de premierar en tidigare studiestart och lägre examensålder.

Pensionsgruppen har en sak kvar

I mars 2014 presenterade riksdagens pensionsgrupp sin överenskommelse om justeringar i pensionssystemet för att värna om den finansiella stabiliteten och trygga pensionerna för framtida generationer. I överenskommelsen ägnas ett särskilt avsnitt åt frågan om ett längre arbetsliv. *”Pensionsgruppen kommer att fortsätta arbeta med åtgärder som förlänger arbetslivet”*, står det. Men de åtgärder som nämns handlar enbart om att förlänga arbetslivet genom att höja pensions-åldern. Möjligheten att förlänga arbetslivet i andra änden genom att påskynda inträdet på arbetsmarknaden nämns dock inte.

Samtidigt konstaterar *Långtidsutredningen 2011* att för den enskilde har en tidigarelägg-ning av studierna större ekonomisk effekt än att gå i pension senare. *”Vår bedömning är att det skulle krävas orealistiskt stora effekter på pensionsåldern för att kompensera för inkomst-bortfallet för de sena studiestarterna”*, skriver utredningen.

Pensionsgruppen vill inleda diskussioner med arbetsmarknadens parter om rätten att kvarstå i arbetslivet till 69 års ålder och hur tjänstepensionsavtalen kan ändras för att bidra till ett förlängt arbetsliv. Däremot

Hur påverkar inträdes- åldern pensionen?

nämns ingenting om konkreta åtgärder för att till exempel uppmuntra en snabbare övergång från gymnasieskolan till högskolan eller sänka examensåldrarna. Flera åtgärder för att tidigarelägga inträdet på arbetsmarknaden skulle riksdagen kunna ta beslut om på egen hand.

Att inte alls diskutera inträdesålderns betydelse sänder fel signaler till de unga i samhället, som inte blir upplysta om det viktiga sambandet mellan när de börjar arbeta och storleken på deras framtida pension.

En viktig förklaring till att många väntar

med sina högre studier är just att de ekonomiska drivkrafterna är otydliga. Det pratas inte om hur det påverkar livsinkomsten att göra ett uppehåll mellan gymnasiet och högskolan. När studierna väl påbörjas är utbildningen avgiftsfri och kostnaderna för studielånen är inte heller uppenbara. Pensionen känns avlägsen och det är begripligt att få tänker på hur den ska tjänas in. Just därför är det viktigt att landets politiska ledare lyfter fram också denna aspekt och inte bara pratar om höjd pensionsålder.

Förslag till åtgärder

S OM KONSTATERATS är inträdesåldern på arbetsmarknaden en förbisedd fråga i pensionsdebatten. Att fortsätta jobba som äldre kan vara ett sätt att få högre pension, men väl så betydelsefullt för pensionens storlek är vid vilken ålder arbetslivet påbörjas.

Vad kan göras för att tidigarelägga inträdet på arbetsmarknaden? För det första är det viktigt att över huvud taget börja uppmärksamma frågan.

Den höga inträdesåldern är kopplad till frågor som ungdomsarbetslöshet, att kraven på arbetsmarknaden har höjts och att det med mer avancerade utbildningar kan ta längre tid att finna rätt jobb. Men den är också kopplad till vilka ekonomiska drivkrafter yngre människor har att påskynda sina studier och påbörja yrkeskarriären.

De ekonomiska drivkrafterna styrs av flera faktorer, inte minst skatter och transfererings-system. I den senaste *Långtidsutredningen* konstateras att den privatekonomiska kostnaden för svenska studenter att skjuta upp sina studier är jämförelsevis låg, medan den samhällsekonomiska kostnaden är väsentligt högre. För att åtgärda detta krävs en översyn av hur olika skatter och bidrag påverkar livsinkomsten vid uppskjutna studier. Men det finns också mindre komplicerade åtgärder som kan vidtas för att uppmuntra en snabbare studietakt.

Här är några exempel på förslag som tidigare väckts från olika håll:

- Antagningsreglerna skulle kunna ändras för att uppmuntra fler att gå vidare till högre studier direkt efter gymnasieskolan. Exempelvis skulle fler kunna antas via gymnasiebetyg och färre via högskoleprov.
- Stimulanser skulle kunna införas för att uppmuntra studenter att ta examen så snabbt som möjligt. Exempelvis skulle studenter som är snabba med att avsluta sina studier kunna belönas med avskrivna studielån.
- Fribeloppens storlek skulle kunna kopplas till studieresultatet så att de blir lägre för studenter som inte klarar av att hålla en full studietakt.
- Statens ersättningsystem till universitet och högskolor skulle kunna ses över så att lärosätena får starkare drivkrafter att förbättra prestationsgraden.

Räkneexempel

FÖR ATT ILLUSTRERA hur ett senare inträde på arbetsmarknaden påverkar pensionen redovisas här några räkneexempel. Exemplet visar tre olika personer som alla omfattas av ITP 1, ett tjänstepensionsavtal för privatanställda tjänstemän som är födda 1979 eller senare.

Alla som omfattas av ITP 1 har en premiebestämd tjänstepension. Det innebär att den månatliga premie som arbetsgivaren betalar

till deras pension är bestämd i förväg, som en viss andel av lönen. Vad pensionen till slut blir beror huvudsakligen på hur långt yrkeslivet varit, när pensioneringen sker och hur stort pensionskapitalet är när uttaget påbörjas.

Beräkningarna visar skillnaden i pension för var och en av de tre personerna om de börjar arbeta när de är 25 år jämfört med eller om de väntar tills dess de är 30 år.

ALLMÄNNA BERÄKNINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

Beräknad avkastning:

- 2,5 procent nominell "avkastning" på inkomstpensionen.
- 7 procent nominell avkastning på premiepensionen.
- 6,3 procent nominell avkastning på tjänstepensionen.

Avgifter:

Premiepensionen: 0,23 procent fondavgift.

Tjänstepensionen: 1 procent på varje inbetalad premie till Collectum samt 0,23 procent på kapitalet.

Avkastningsskatt: 0,6 procent.

Övrigt:

De perioder då exempelpersonen Malin jobbar deltid och är arbetslös varierar beroende på om hon börjar jobba vid 25 års ålder eller vid 30 års ålder.

I det beräkningsexempel där hennes inträde på arbetsmarknaden sker vid 25 års ålder äger hennes deltid rum mellan 29 års ålder och 34 års ålder. Hon arbetar halvtid när hon är 29–31 år och 75 procent när hon är 32–34 år. Hon är sedan arbetslös under ett år vid 42 års ålder.

I det exempel när hennes inträde på arbetsmarknaden äger rum vid 30 års ålder sker deltidssåren under perioden när hon är 34–39 år. Hon arbetar halvtid när hon är 34–36 år och 75 procent när hon är 37–39 år. När hon blir 47 år påbörjas en arbetslöshetsperiod som varar i ett år.

Exempel Elin

ELIN – SVAG LÖNEUTVECKLING

Den första exempelpersonen är Elin, som är privatanställd tjänsteman med ett jämförelsevis lågbetalt yrke. Hon har en ingångslön på 22 500 kronor och sedan en genomsnittlig nominell löneutveckling på 2,3 procent per år.

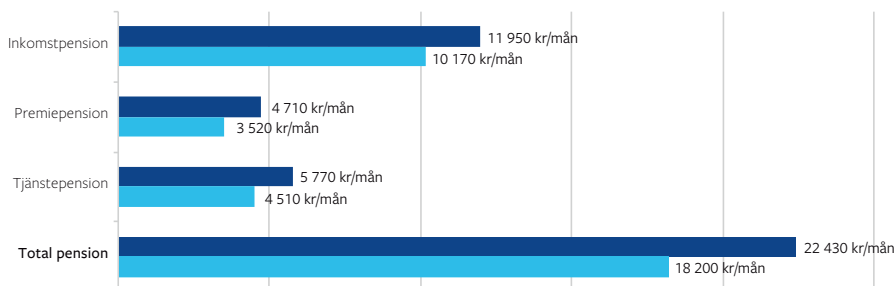
Hennes löneutveckling är som för många bättre i början av yrkeslivet. Den genom-

snittliga inflationen antas vara 2 procent. Hon arbetar heltid fram till 65 års ålder. Om hon börjar jobba vid 25 års ålder blir hennes slutlön i dagens penningvärde 25 110 kronor per månad.

Sker inträdet i yrkeslivet istället vid 30 års ålder blir hennes slutlön i dagens penningvärde 24 490 kronor per månad.

■ ELIN BÖRJAR JOBBA VID 25 ÅRS ÅLDER:

■ OM ELIN ISTÄLLET BÖRJAR ARBETA VID 30 ÅRS ÅLDER:

Totalt pensionskapital:

4 055 000 kr

Totalt pensionskapital:

3 285 000 kr

Elins totala månatliga pension blir alltså **4 230 kronor lägre** om hon börjar arbeta vid 30 års ålder jämfört med om hon börjar arbeta vid 25 års ålder.

Exempel Yasmine

YASMINE – STARK LÖNEUTVECKLING OCH TRE KARRIÄRSFRÅNG

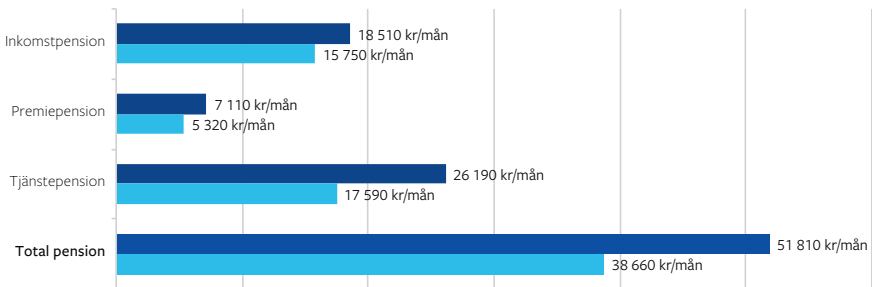
Den andra exempelpersonen, Yasmine, är också privatanställd tjänsteman men inom en mer välbetald bransch. Hon har en ingångslön på 29 000 kronor och en genomsnittlig nominell löneutveckling på 3,9 procent per år. Även i detta räkneexempel antas löneutvecklingen vara högre i början av yrkeslivet och den genomsnittliga inflationen 2 procent.

Yasmine arbetar heltid fram till pensioneringen vid 65 års ålder. Hon får också

vid tre tillfällen större löneökningar – för att hon byter jobb eller blir chef. Dessa löneökningar sker vid 32 års ålder, vid 42 års ålder samt vid 52 års ålder och varje gång är det nominella lönylyftet 10 procent. Om hon börjar arbeta vid 25 års ålder blir hennes slutlön i dagens penningvärde 72 340 kronor per månad. Väntar hon med sitt inträde i yrkeslivet till 30 års ålder blir hennes slutlön i dagens penningvärde 65 210 kronor per månad.

■ YASMINE BÖRJAR JOBBA VID 25 ÅRS ÅLDER:

■ OM YASMINE ISTÄLLET BÖRJAR ARBETA VID 30 ÅRS ÅLDER:

Totalt pensionskapital:

9 552 000 kr

Totalt pensionskapital:

7 096 000 kr

Yasmines totala månatliga pension blir alltså hela **13 150 kronor lägre** om hon börjar arbeta vid 30 års ålder jämfört med om hon börjar arbeta vid 25 års ålder.

Exempel Malin

MALIN PRIVATTJÄNSTEMAN – NÅGRA ÅR DELTID, ARBETSLÖS ETT ÅR

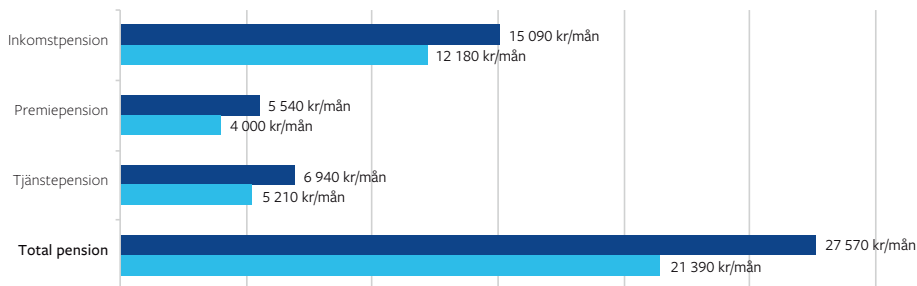
Den tredje exempelpersonen, Malin, får en ingångslön på 26 500 kronor och har en genomsnittlig nominell löneutveckling på 3,2 procent per år. Även hennes löneutveckling är högre i början av yrkeslivet. Den genomsnittliga inflationen är 2 procent. Hon arbetar heltid de första åren. Under tre år arbetar hon 50 procent och därefter under

ytterligare tre år arbetar hon 75 procent. Hon är också arbetslös under ett år.

Om hon börjar jobba vid 25 års ålder blir hennes slutlön i dagens penningvärde 36 070 kronor per månad. Börjar hon istället att arbeta vid 30 års ålder blir hennes slutlön i dagens penningvärde 33 030 kronor per månad.

■ MALIN BÖRJAR JOBBA VID 25 ÅRS ÅLDER:

■ OM MALIN ISTÄLLET BÖRJAR ARBETA VID 30 ÅRS ÅLDER:

Totalt pensionskapital:

4 981 000 kr

Totalt pensionskapital:

3 859 000 kr

Malins totala månatliga pension blir alltså hela **6 180 kronor lägre** om hon börjar arbeta vid 30 års ålder jämfört med om hon börjar arbeta vid 25 års ålder.

Källor

Dagens Nyheter (7/2 2012), ”Fler måste kunna byta karriär mitt i livet”, intervju med statsminister Fredrik Reinfeldt.

OECD (2013), OECD Education at a Glance 2013, OECD Indicators.

Socialdepartementet (12/3 2014), Pensionsgruppen, Överenskommelse.

SOU 2011:11, Långtidsutredningen 2011, Huvudbetänkande.

Statistiska Centralbyrån, temarapport 2012:2,
Tiden mellan gymnasieskolan och universitetet/högskolan.

Statistiska Centralbyrån (2013), Utbildningsstatistisk årsbok 2014.

Universitetskanslersämbetet (2013), Universitet och högskolor,
Årsrapport 2013, Rapport 2013:2.

Alecta är förvaltare av tjänstepension sedan 1917. Vi är huvudleverantör inom privattjänstemännens pensionsplan ITP. Vårt uppdrag är att ge kollektivavtalade tjänstepensioner så stort värde som möjligt för företags- och privatkunder. Det gör vi genom god avkastning, bra kundservice och låga kostnader. Vi har inga fonder, betalar inga provisioner, har ingen säljkår eller dyrbara kontorsnät. Vi sysslar bara med tjänstepensioner och erbjuder enbart traditionell försäkring. Vi ägs av våra 2 miljoner privatkunder och 33 000 företagskunder. Allt överskott går till dem.

alecta

Tjänstepension sedan 1917

Har du frågor är du välkommen att kontakta oss

Alecta pensionsförsäkring, ömsesidigt
103 73 Stockholm | telefon 020-78 22 80 | alecta.se